

Lausunto oikeusministeriön mietinnöstä 3/2010, Rasistiset rikokset

1 Johdanto

Electronic Frontier Finland (Effi) ry kannattaa varauksin Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan hyväksymistä mietinnössä esitetyin varaumin artikloihin 3 ja 5 sekä lainsäädännön päivittämistä vastaamaan sitä sekä neuvoston puitepäätöksen (2008/913/YOS) vaatimuksia. Samalla pitäisi tehdä puitepäätöksen 1. artiklan 4. kohdan mukainen lausuma siinä mainittujen rikosten puolustelun kriminalisoinnin rajoittamisesta ainoastaan kansainvälisen tuomioistuimen lopullisella päätöksellä todettuihin rikoksiin.

Effi näkee työryhmän esittämissä lakiteksteissä sekä perusteluissa kuitenkin useita vakavia ongelmia, erityisesti sananvapautta kohtuuttomasti rajoittaville tulkinnoille alttiita muotoiluja. Ehdotukset menevät monessa kohdin paljon pitemmälle kuin mainitut kansainväliset sopimukset edellyttävät ja ovat paikoin suorastaan ristiriidassa niiden kanssa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artikla edellyttää, että sananvapauden rajoitusten on oltava *välttämättömiä*. Siten ne pitäisi aina säätää mahdollisimman suppeiksi, eikä ”varmuuden vuoksi” laajemmiksi kuin sopimukset edellyttävät, kun mitään näyttöä muuta Eurooppaa vakavammista ongelmista Suomessa ei ole.

Työryhmä on sananvapauden kannalta tärkeitä toimintoja luetellessaan unohtanut kaikkein tärkeimmän: poliittisen puheen, poliittiseen mielipiteenmuodostukseen vaikuttamisen. Sananvapauden ensisijainen tarkoitushan demokratiassa on mahdollistaa vapaa mielipiteenmuodostus sallimalla kaikkien mielipiteiden, erityisesti kaikkein kiistanalaisimpien, julkinen esittäminen ja puolustelu (ja tietysti vastustaminenkin).

Mietinnön yksi perusongelma on ajatus, että jokin materiaali voisi olla itsessään rikollista tai niin vaarallista, että sen ei pitäisi lainkaan olla ihmisten saatavilla - että rasismi olisi asia, josta ihmisten ei pitäisi sallia vapaasti muodostaa mielipidettään. Kriminalisoinnin pitäisi kohdistua toimintaan, aineiston käyttötapaan, eikä kohdella materiaalia sinänsä kuin ”taudinaiheuttajaa”, jolta ihmiset ovat kykenemättömiä suojautumaan ja jolta viranomaisten pitäisi hallintoalamaisia suojella.

Erityisen ongelmallisena Effi pitää esitystä yleisön saataville asettamisen kriminalisoinnista aivan liian laajalle ulottuvana: se rajoittaisi kohtuuttomasti niin kirjakauppojen kuin kirjastojenkin toimintaa ja tekisi rasismia ja xenofobiaa käsittelevän tieteellisen tutkimuksen lähes mahdottomaksi.

Toinen erittäin ongelmallinen kohta on ehdotus tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan vastuuvapauden rajaamisesta tavalla, joka olisi kohtuuttoman raskas siirtäessään näille poliisin ja tuomioistuinten tehtäviä ja johtaisi yhteiskunnallista keskustelua rajoittavaan itsesensuuriin. Internet-sivustojen ylläpitäjien vastuuta arvioivassa satelliittimuistiossa on sama ongelma. Jos tarkoitus on saada laittomat viestit pois verkosta, miksei esimerkiksi verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksen käyttömahdollisuuksia arvioida lainkaan - ellei ajatus nimenomaan ole saada sensuroiduksi myös laillisia viestejä ilman valitusoikeutta.

Kaiken kaikkiaan mietinnöstä syntyy vahva vaikutelma, että kyse ei olekaan oikeasti rikollisista viesteistä tai väkivallan uhasta, vaan niitä käytetään keppihevosenä mielipiderajoitusten ajamiseen.

Effi katsoo myös, että ainakin ehdotetussa muodossa lainmuutokset rajoittaisivat sananvapautta niin paljon, että niiden säätäminen edellyttäisi perustuslainsäätämisjärjestystä.

2 Yksityiskohtaiset arviot lakiehdotuksista

2.1 Rangaistusten määräytymisestä (Rikoslain 6 luvun 5 §)

Vaikuttimen käytölle koventamisperusteena ehdotetussa laajuudessa ei ole vakuuttavia perusteita. Erityisesti uskonnon ja elämäkatsomuksen ottaminen koventamisperusteisiin sellaisinaan on niin vakava uskonnonvapauden rajoitus, että sitä ei voida Suomen oloissa mitenkään perustella. Tässä pitäisi ehdottomasti rajoittua vain tilanteisiin, joissa uskontoa käytetään tekosyyinä teon kohdistamiseen rodun, ihonvärin, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään neuvostojen puitepäättöksen 1 artiklan kohdan 3 mukaisesti. Uskonnot ja elämäkatsomukset *aatteina* eivät tarvitse erityissuojaa, päinvastoin, niiden pitäisi kestää koivaakin arvostelua. Ehdotetusta muotoilusta seuraisi myös, että myös tekijän uskonnonkin pitäisi olla kovennusperuste - mikä tarkoittaisi, että esimerkiksi sähköisen viestinnän tietosuoja rikkomuksesta uskonnollisista motiiveista (lähetystyö) saisi ankaramman rangaistuksen kuin kaupallisista.

Vaikuttimen ottaminen yleiseksi koventamisperusteeksi edellyttämättä mitään konkreettista, joka sitoisi sen itse tekoon, on yleisestikin varsin ongelmallista ja sen vaikutuksia ja mahdollisia soveltamisalueita pitäisi pohtia hyvin perusteellisesti. Erityisesti vaikuttimia silloin tultaisiin varmasti ar-

vioimaan syytetyn julkaistujen mielipiteiden pohjalta, ja lisärangaistus tulisi siten tosiasiallisesti mielipiteenilmaisusta eikä itse teon vaikuttamisesta. Tästä seuraa myös, että kyseessä olisi sananvapauden rajoitus, jota pitäisi arvioida ihmisoikeussopimuksen välttämättömyysperiaatteen valossa.

Mietinnössä ongelmallisina mainitut tapaukset, joissa nykyinen muotoilu ei toimi koska teko onkin kohdistunut omaisuuteen, olisi helppoa korjata täsmällisemmällä muotoilulla:

”4) rikoksen kohdistaminen henkilöön, tämän omaiseen tai omaisuuteen pääasiassa hänen rotunsa, kansallisen tai etnisen alkuperänsä, syntyperänsä, sukupuolisen suuntautumisensa, vammaisuutensa tai muun sellaisen perusteen vuoksi;”

Muistiossa esitetään koventamisperusteen käyttöä myös mainittuihin ryhmiin kuulumattomien uhrien tapauksessa, esimerkiksi rasisminvastaisen työn tekijöihin kohdistuvissa teoissa. Tämän tarpeellisuus jää kuitenkin perustelematta: koko tämän lainkohdan olennainen perustehan on uhrien heikko asema ja kykenemättömyys itsensä puolustamiseen, eikä valtaväestöön kuuluva tarvitse lisäsuojaa vain tekemänsä hyvän työn takia. Jos sellainen kuitenkin katsotaan tarpeelliseksi, se pitäisi perustella erikseen ja mainita laissa täsmällisesti.

2.2 Kiihottaminen kansanryhmää vastaan (Rikoslain 11 luvun 10 §)

”Yleisön saataville asettaminen” kattaa muualla rikoslaissa ja tekijänoikeuslaissa vakiintuneen tulkinnan mukaan kaikenlaisen myymisen, lainaamisen, maahantuonnin jne. Siten ehdotettu muotoilu tarkoittaisi, että kirjastot, antikvariaatit ja koulut joutuisivat poistamaan suuren määrän vanhaa, historiallisesti merkittävää kirjallisuutta: pois menisivät niin Hitlerin teokset, löytöretkeilijöiden kirjoitukset kuin vanhat tieteelliset kirjatkin, joissa uskottiin rotuhygieniaan.

Ehdotettu poikkeusmomentti ei asiaa korjaisi. Erityisesti tieteessä tutkimuksen rajaaminen ”yleisesti hyväksyttävään” olisi mahdoton, tieteellisen toisinaisnäjatteluun ja uudet läpimurrot estävä kriteeri.

Toiseksi, ehdotettu muotoilu ”**sellaisten**... *lausuntojen*,...” tarkoittaa, että kriteeriksi asetetaan itse materiaalin sisältö käyttötavasta riippumatta - siis että tiettyä aineistoa joko saa käyttää miten tahansa tai ei lainkaan. Tieteellinen tutkimus asettaisiin samalle viivalle palopuheiden kanssa, raamatunlauseiden käyttöä väkivaltaan yllyttämiseen ei voisi kieltää sensuroimatta niitä kokonaan, eikä rasisisesta puheesta raportointia voisi erottaa sen alkuperäisestä esittämisestä (vrt. työryhmänkin mainitsema EIT:n päätös *Jersild vs. Tanska*).

Yleisön saataville asettamisen kieltä riippumatta tarkoituksesta tai konteks-

tista olisi myös voimakas periaatteellinen kannanotto vapaata mielipiteenmuodostusta vastaan. Neuvostojen puitepäätöksessäkkin johdonmukaisesti viitataan tekotapaan olennaisena tunnusmerkkinä, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä säännönmukaisesti korostetaan aineiston käyttötarkoituksen merkitystä, ja tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan selitysmuistiossa todetaan, että *"The act of distributing or making available is only criminal if the intent is also directed to the racist and xenophobic character of the material."* Materiaalin luonne sinänsä ei siis riitä rikoksen tunnusmerkistöksi, ellei tekotavasta ilmene rasistinen tai muukalaisvihamielinen tarkoitus.

Mietinnössä tunnutaan myös olettavan, että kaikenlainen linkittäminen olisi yleisön saataville asettamista. Tämä on perustavanlaatuinen väärinkäsitys Internetin ja hypertekstin luonteesta. Tällaisesta tulkinnasta seuraisi muun muassa, että tieteellisiä tutkimuksia ei voisi julkaista netissä sensuroimatta lähdeluetteloita ja että hakukoneita pitäisi alkaa valvoa Kiinan tapaan. Laajamittainen yllytystarkoituksessa tehty linkittäminen voidaan jo nyt katsoa avunannoksi levittämiseen, eikä linkittämisen oikeudellisen merkityksen muuttamiseen ole mitään aihetta.

Kuvien mainitseminen erikseen tekotapana jää myös hyvin heikosti perustelluksi. On vaikea kuvitella millainen kuva voisi olla väkivaltaan tai vihaan kiihotusta käyttötavasta riippumatta, eikä mietinnössä lainkaan pohdita poliittisen arvostelun suojelua. Päinvastoin, herää tunne että halutaan kieltää *aatteiden* pilkkaaminen. Jos (kuten ilmeiseltä vaikuttaa) tarkoitus on kieltää taannoin kohua herättäneiden Muhammed-pilakuvien tai Ville Rannan Muhammed-sarjakuvan tapaiset kuvat, se olisi varsin rajua sananvapauden vastainen linjaus Suomelta.

Sananvapauden rajoitusten välttämättömyysperiaatteen mukaisesti tässäkin ei pitäisi laajentaa kansanryhmän käsitettä sopimusvelvoitteita laajemmiksi enempää kuin näyttö tosiasiallisista vakavista ongelmista edellyttää. Eriytyisesti elämäkatsomuksen lisääminen listaan samalla epäsuorasti laajentaa uskonnon merkitystä siinä ryhmäjäsennydestä itse uskoon tavalla, joka puuttuisi rajusti uskonnonvapauteen: jos toisen uskonnon jumalaa ei saa kutsua epäjumalaksi tai profeettaa vääräksi profeetaksi, koska se olisi loukkaavaa, mitä jää jäljelle uskonnonvapaudesta? Olisiko Ilse Paakkisen selvästi ateisteja loukkaava kirjoitus Helsingin Sanomissa 3.3.2010 (jossa mm. väitetään ateismia ideologiaksi, joka perustuu vihaan ja agressioon) katsottava kiihottamiseksi kansanryhmää vastaan?

Uskontojen ja elämäkatsomusten panettelun ja solvaamisen kieltäminen käytännössä toisi 1998 rikoslaista poistetun jumalanpilkkapykälän takaisin laajennetussa muodossa. Uskonto pitäisi tässäkin rajata vain tilanteisiin, joissa sitä käytetään tekosyynä teon kohdistamiseen rodun, ihonvärin, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määriteltyyn ihmisryhmään. Ihmiset tarvitsevat suojelua, eivät aatteet. Uskontoa tai elämäkatsomuksellisia aatteita ei voi asettaa eri asemaan - päinvastoin, juuri siksi, että ne ovat tärkeitä, niitä pitää saada arvostella ja tehdä naurunalaisiksi. Oletettavasti tarkoitus ei kuitenkaan ole suojella uskontoon perustuvia puo-

lueita pilapiirroksilta enempää kuin muita, saati tulkita kaikkia puolueita elämänkatsomukselliseksi niiden suojelemiseksi arvostelulta.

Vammaisten määrittelyminen kansanryhmäksi on myös hieman ongelmallista. Vammaiset eivät yleensä halua tulla määritellyksi ensisijaisesti vammaisuutensa kautta tai tulla luokitelluksi ”kansanryhmäksi”, ihmisten erot vammaisten joukossa kun ovat yhtä suuria kuin ihmisten joukossa yleensä. Koko termin ”vammainen” käyttö laissa ihmisiä kategorisoivana terminä nyt ehdotetun lakitekstin tapaan on alentavaa ja saattaa jopa lisätä syrjintää ja viharikoksiakin luomalla näille sopivan kohderyhmän. Siten olisi parempi vaatia ihmisten erilaisuuden ja erilaisten vammojen huomioonottamista yksilöllisesti, esimerkiksi kunnianloukkauksen tai laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä tai koventamisperusteita säätämällä kuin tekemällä vammaisista keinotekoisia kansanryhmiä.

Sukupuolisen suuntautumisen osalta suojelua kansanryhmänä voidaan pitää perusteltuna, mutta samalla se osoittaa tunnusmerkistön sitomisen materiaaliin käyttötavasta ja tarkoituksesta riippumatta absurdiksi, kun ilmeisesti Raamatustakin pitäisi sensuroida homoseksuaalisuuden kieltävät kohdat (kuten 3 Moos 18:25).

Lain nykyinenkin muotoilu on näissä suhteissa ongelmallinen, ja ongelma vain korostuu kun sitä yritetään laajentaa. Asiaa voisi yrittää korjata esimerkiksi puitepäätöksessä johdonmukaisesti käytetyllä rajauksella ”...jos teko on suoritettu tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan tällaista ryhmää tai tällaisen ryhmän jäsentä kohtaan, ...”.

Parasta olisi kuitenkin muotoilla koko pykälä uudelleen niin, että kriminalisoidaan haitallinen teko sen primäärikriteerillä eikä epäsuorasti pelätyllä tavalla mahdollisesti vaikuttavan materiaalin kautta, esimerkiksi jälleen puitepäätöksen muotoilua seuraten:

*”Joka julkisesti yllyttää väkivaltaan tai vihaan, joka kohdistuu **tosiasiallisesti** rodun, ihonvärin, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän tai sukupuolisen suuntautumisen mukaan määräytyvään ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneneen levittämällä lausuntoja tai muita tiedonantoja tai muulla vastaavalla tavalla, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”*

Tässä *tosiasiallisesti* kattaisi uskonnon lisäksi muutkin kiertoilmaisut kansanryhmän määrittelyssä.

2.3 Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan (ehdotettu uusi Rikoslain 11 luvun 10a §)

Törkeän tekemuodon luomista ei muistiossa vakuuttavasti perustella, vaikka senkin pitäisi ihmisoikeussopimuksen mukaan olla *välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa*.

Ehdotettu muotoilu on lisäksi kohtuuttoman epämääräinen, etenkin kohta 2): millainen väkivallalla *uhkailu* edellyttäisi näinkin paljon ankarampaa rangaistusta kuin toteutunut pahoinpitely?

Jos törkeä tekemuoto katsotaan tarpeelliseksi, sen kriteeriksi tulisi ottaa uhatun väkivallan *toteutuminen* - törkeästäkin puheesta neljän vuoden rangaistus on suhteeton, ellei siitä aiheudu mitään konkreettista haittaa.

2.4 Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen (Rikoslain 17 luvun 1a §)

Työryhmä esittää järjestäytyneen rikollisryhmän määrittelyn laajentamista kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Jos tämä toteutetaan yhdessä ehdotetun yleisön saataville asettamiskiellon kanssa, seuraus olisi, että esimerkiksi tarkoituksella (rahaa saadakseen) yhdenkin rasistisen kirjan myynyt antikvaarinen kirjakauppa voisi olla lain mukaan järjestäytynyt rikollisryhmä. Tämä ei liene tarkoituksenmukaista.

Vaikka kansanryhmää vastaan kiihottaminen määriteltäisiin edellämainitun kaltaiset omituisuudet poissulkevalla tavalla, järjestäytyneen rikollisryhmän määrittelyn laajentaminen eksplisiittisesti tiettyyn rikokseen, ja vieläpä sellaiseen, joka on (vaikka perusteltukin) sananvapauden rajoitus, vaatisi poikkeuksellisia perusteluja, joita ei työryhmän mietinnöstä löydy.

Ehdotetun kansanryhmää vastaan kiihottamisen törkeän muodon mukaisiin rikoksiin järjestäytyneen rikollisryhmän määrittely voisi soveltua, mutta siihen se tulisi jo rangaistusasteikon kautta mukaan eikä vaatisi muutoksia tähän pykälään.

Effin mielestä tähän pykälään ei tule tehdä työryhmän ehdottamaa muutosta.

2.5 Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa (Lain tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta 4 luvun 15 §)

Lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 18 § perusteella tuomioistuin voi poliisin, syyttäjän tai asianosaisen hakemuksesta määrätä verkkoviestin jakelun keskeytettäväksi, jos on ilmeistä, että viestin pitäminen julkisesti saatavilla on rangaistavaa. Tuomioistuimen on käsiteltävä hakemus kiireellisenä. Voimassa oleva laki mahdollistaa siis hyvin tehokkaan ja nopean puuttumisen laittomaan verkkoviestintään ilman, että Internet-palveluntarjoajille tarvitsee siirtää poliisille, syyttäjille ja tuomioistuimille kuuluvia tehtäviä.

Toimivaltainen tuomioistuin näissä asioissa on Internet-palveluntarjoajan tai julkaisijan kotipaikan tuomioistuin tai Helsingin kärjäoikeus. Effin selvit-

täessä asiaa toukokuussa 2007 ilmeni, että poliisi, syyttäjä tai asianosainen oli kuluneen yli kahden vuoden aikana pyytänyt verkkoviestin jakelun keskeyttämistä Helsingin käräjäoikeudelta kaksi kertaa (nämä kaksi tapausta sisältävät kaikki Helsingin käräjäoikeuden käsittelemät keskeyttämismääräykset ja myös ei-sähköisen median!). Vain toisessa tapauksessa pyyntö oli niin perusteltu, että tuomioistuimien hyväksyi sen. Koska nykyisetkin oikeusturvakeinot riittävät eikä niitäkään ilmeisesti ole juuri tarvittu (yksi aiheellinen keskeyttämispyyntö kahdessa vuodessa), niin emme näe mitään syytä korjata olematonta ongelmaa uudella lainsäädännöllä. (Viite: <http://www.effi.org/blog/kai-2007-05-22.html>)

Ehdotettu sanamuoto lähtee jälleen siitä oletuksesta, että tietty *tieto* olisi itsessään lainvastaista, riippumatta siitä mitä sillä tehdään, millaisessa kontekstissa se esitetään, ja jopa onko se julkisesti jakelussa vai esimerkiksi tutkijan yksityisessä tiedostossa. Tämän lähtökohdan ongelmallisuus on jo tullut esiin.

Toiseksi, vaatimus että palveluntarjoajan pitäisi voida tunnistaa tieto ”ilmeisesti” lainvastaiseksi on kohtuuton, kun puhutaan tuomioistuimillekin vaikeista rajankäynneistä.

Mitään sanktiota ylivarovaisuudesta ei ole, joten palveluntarjoajan kannattaisi ”varmuuden vuoksi” poistaa kaikki mistä joku vain keksii valittaa. Tämä ilmiö tunnetaan nimellä ”chilling effect”: epätasällinen lainsäädäntö johtaa tarkoitettua merkittävämpään sananvapauden rajoittamiseen, kun viestintää sensuroidaan varmuuden vuoksi. Tosiasiallisen sananvapauden rajoittamisen kohteeksi joutuneella ei olisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan edellyttämää oikeussuojakeinoja. Tämä johtaisi mahdollisuuden sabotoida tehokkaasti poliittista keskustelua.

Kaiken kaikkiaan tämä muotoilu rajoittaisi sananvapautta epäsuorasti, kiertäen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan kohtaa ”...viranomaisen siihen puuttumatta...” painostamalla palveluntarjoajia puuttumaan viranomaisen asemesta, tavalla, joka selvästi ylittää saman sopimuksen artiklassa 17 säädetyn oikeuksien väärinkäytön kiellon.

Yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta palveluntarjoajia tulisi sen sijaan kieltää poistamasta tietoa ilman tuomioistuimen määräystä, lain tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta 5 luvun tapaista vastuun ottavaa valittajaa tai omia, etukäteen julkaistuja sääntöjään.

2.6 Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ehdotetaan laajennettavaksi useassa pykälässä. Osa näistä on hyvin perusteltuja ja ongelmattomia, esimerkiksi työsyrynnän tapauksessa, mutta kansanryhmää vastaan kiihottamisen ja kunnianloukkauksen tapauksessa kyseessä on uusi sananvapauden rajoitus, eivätkä esitetyt perustelut täytä ihmisoikeussopimuksen välttämättömyyskri-

teeriä.

Erityisesti vaikuttimen käyttäminen kriteerinä oikeushenkilön rangaistusvastuulle on ongelmallista: pitääkö rasistisen vaikuttimen jotenkin näkyä oikeushenkilön etuna (mikä se voisi olla?) tai toimeksiantona vai riittääkö asianomaisen toimihenkilön vaikutin? Yleisemminkin vaikutinkriteeri ilman mitään konkreettista, joka sitoisi sen itse tekoon, olisi ongelmallista edellä koventamisperusteiden kohdalla esitetyistä syistä.

Siten ehdotettujen Rikoslain 17 luvun 24 § toisen momentin lopussa, 24 luvun 13 §:ssä (jos se lakiin kuitenkin jätetään) ja 25 luvun 10 §:ssä olevat *”silloin, kun rikoksen pääasiallisena vaikuttimena on. . .”* olisi syytä korvata täsmällisemmällä muotoilulla, esimerkiksi

”silloin, kun teko on kohdistunut tiettyyn henkilöön, tämän omaiseen tai omaisuuteen pääasiassa hänen rotunsa, kansallisen tai etnisen alkuperänsä, syntyperänsä, sukupuolisen suuntautumisensa, vammansa tai muun sellaisen perusteen vuoksi.”

3 Keskustelupalstojen ylläpitäjien velvollisuudet ja vastuut

Lausuntoa pyydettiin erikseen liitemuistiosta tarpeesta säätää internet-sivustojen ylläpitäjille erityinen rasistisen rikoksen tunnusmerkistön täyttävän aineiston seuranta- ja poistamisvelvollisuus.

Muistion havainto, että jos keskustelupalstojen ylläpitäjille halutaan valvontavastuu, se pitäisi nimenomaisesti säätää laissa, pitää paikkansa.

Effi katsoo kuitenkin, että tällaista valvonvastuuta ei tule säätää: siihen soveltuvat samat huomiot mitä yllä esitimme vastuuvapaudesta tietojen tallennuspalveluissa - ongelmat vain moninkertaistuisivat. Voimassa oleva lainsäädäntö (laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 18 §) mahdollistaa nopean ja tehokkaan puuttumisen selvästi lakia rikkovaan verkkoviestintään tuomioistuimen antamalla verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksellä ilman, että Internet-palveluntarjoajille tarvitsee siirtää poliisille, syyttäjille ja tuomioistuimille kuuluvia tehtäviä.

Jos olemassaolevan lain mahdollisuuksia laittomien viestien poistamiseen ei käytetä, tai poliisi ei viitsi tutkia kunnianloukkauksia netissä, pitäisi selvittää mistä se johtuu ja miten poliisin toimintamahdollisuuksia voisi parantaa, eikä siirtää poliisille kuuluvia velvollisuuksia muille, varsinkaan tahoille joita ei voi saattaa vastuuseen viranomaisvaltuuksien väärinkäytöstä. Keskustelupalstojen ylläpitäjille ei pidä säätää velvollisuutta eikä edes antaa oikeutta arvioida viestien laillisuutta, vaan se on poliisin, syyttäjän ja viime kädessä tuomioistuimen tehtävä.

Teknisenä huomiona todettakoon vielä, että joissakin keskustelupalstojen teknisissä toteutuksissa ei ole minkäänlaista ylläpitäjää, jonka voisi asettaa vastuuseen (esimerkiksi jo vuodesta 1980 toiminut Usenet, jossa viestit kiertävät koneelta toiselle ilman mitään keskuspalvelinta tai ennalta määrättyä reittiä). Palstanpitäjien vastuun kiristäminen todennäköisesti johtaisi tällaisten kanavien suosion lisääntymiseen ja vaikeuttaisi rikollisten viestien poistamista entisestään.

4 Yhteenveto

Electronic Frontier Finland (Effi) ry pitää pyrkimyksiä väkivallan ja vihan vähentämiseen ehdottomasti kannatettavina, mutta katsoo työryhmän ehdotusten olevan monin paikoin ristiriidassa niin sananvapauden peruseriaatteiden, kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännönkin kanssa sekä epätarkoituksenmukaisina.

Kriminalisointi pitäisi johdonmukaisesti kohdistaa tekoon joka halutaan kieltää, ei materiaaliin jota siinä mahdollisesti voidaan käyttää; vastuu rikoksista pitäisi pitää niiden tekijöillä ja valvontatehtävä poliisilla eikä säilyttää kumpaakaan sivullisille; ja sananvapauden rajoitukset pitäisi johdonmukaisesti pitää Euroopan ihmisoikeussopimuksen välttämättömyysperiaatteen mukaisesti niin suppeina kuin suinkin, varoen sivuvaikutuksena tukahduttamasta laillistakin puhetta.

Electronic Frontier Finland ry:n puolesta

Tapani Tarvainen, puheenjohtaja
puh. 040-729 3479
sähköposti tapani.tarvainen@effi.org

Electronic Frontier Finland – EFFI ry on perustettu käyttäjien ja kansalaisten oikeuksien puolustamiseksi Internetissä. Yhdistys pyrkii vaikuttamaan muun muassa lainsäädäntöhankkeisiin sananvapaudesta, yksityisyydestä, tekijänoikeudesta, tietokoneohjelmien patentoinnista ja ei-toivotusta sähköisestä viestinnästä Suomessa ja Euroopassa. Lisätietoja EFFIn kotisivulta osoitteesta <http://www.effi.org/>.